Scrisorile lui Tzetzes sînt, în marea lor majoritate, piese de aparat. Prea puţine sînt informaţiile pe care ele ni le furnizează despre viaţa bizantină a epocii scriitorului. Puţine sînt, iarăşi, datele pe care aceste curioase documente ni le oferă despre literatura greacă antică, aşa cum era cunoscută în secolul al XII-lea în Constantinopol, pe baza unor texte în parte azi pierdute. Folosul acestei corespondenţe pentru cititorul modern ţine mai curînd de domeniul istoriei mentalităţii bizantine, a aşa-zisului umanism bizantin, umanism erudit şi retoric, ilustrat de Tzetzes. Vor reţine poate atenţia istoricilor noştri scrisorile ce cuprind referiri, destul de vagi, la realităţile din zona Dunării de Jos (39, 42, 58, 66, 80).

Ediţia cuprinde şi scoliile, datorate în parte lui Tzetzes însuşi, la scrisori (p. 158—174), un indice al *incipit*-urilor, un indice al scriitorilor citaţi, indici de nume şi de cuvinte de interes special pentru istoricii limbii.

În întregul ei, cartea constituie o preţioasă contribuţie la progresul filologiei clasice şi bizantine şi un instrument de lucru de cea mai mare importanţă pentru istoricii limbii şi ai culturii greceşti medievale. Ca operă filologică, asemenea tuturor lucrărilor lui P. L. M. Leone, ea ni se pare exemplară. Am fi dorit totuşi o bibliografie mai amplă decît cea strict filologică dată la începutul lucrării. Din aceasta nu putea lipsi articolul recent al lui Paul Gautier, *La curieuse ascendance de Jean Tzetzes*, Revue des Etudes Byzantines, XXVIII, Paris, 1970, p. 207—220 cu preţioase indicaţii biografice privind pe autorul bizantin.

Nicolae-Şerban Tanaşoca

Alésia. Textes littéraires antiques par J. Le Gall, E. De Saint-Denis et R. Weil. — Textes médiévaux par J. Marilier. Textes originaux et traductions, Paris, Les Belles Lettres, 1973, 177 p. in 8° (Publications de l'Université de Dijon, XLV).

Ca pretutindeni în lume, de la o vreme se multiplică şi în Franţa mijloacele ajutătoare ale studiului istoriei vechi (ca să nu mai vorbim de alte specialităţi), destinate în primul rînd studenţilor dar la care profesorii nu-s nici ei împiedicaţi să recurgă uneori cu recunoştinţă. De unele mi s-a întîmplat să mă ocup în aceste pagini, altele stăruie şi ele în memoria cititorilor. Cartea pe care-mi propun s-o semnalez astăzi e de un gen mai neobişnuit, în sensul că în loc să privească o ţară întreagă sau o perioadă bine definită a lumii vechi, se ocupă de o singură localitate din Gallia antică — e drept o localitate importantă prin evenimentele de care numele i-a rămas legat şi prin mărturiile literare şi arheologice în care aceste evenimente sînt consemnate.

Publicată de Universitatea din Dijon, ai cărei specialişti au avut dintotdeauna sarcina cercetării şi conservării monumentelor de la Alise-Sainte-Reine (numele de azi al Alesiei), antologia aci anunţată cuprinde textele referitoare la asediul faimos şi la răsunetul lui de-a lungul timpurilor, începînd cu *Comentariile* lui Caesar şi sfîrşind cu *Cronica lui Giovanni Villani*, în care, în legătură cu silinţele florentinilor de a ocupa Montecatini, se pomenesc în termeni expliciţi lucrările învingătorului lui Vercingetorix „al castello d'Aliso in Borgogna".

Fireşte, dintre textele latine, excerptele mai numeroase vin din *De bello Gallico*, alese şi traduse de E. De Saint-Denis. Distinsul latinist nu s-a mulţumit însă să le preia din ediţii mai vechi ci le-a confruntat cu manuscrisele şi le-a stabilit cu o acribie care face din ediţia lor o ediţie nouă, cum e şi traducerea de care sînt însoţite. Eforturi asemănătoare au făcut şi ceilalţi doi contributori la partea antică a lucrării, Joël Le Gall şi Raymond Weil. Primul, latinist şi arheolog, directorul săpăturilor de la Alesia, s-a ocupat cu o grijă caracteristică de texte alese din Titu-Liviu, Velleius Paterculus, Pliniu cel Bătrîn, Tacit, Florus şi Orosiu; al doilea, elenist, şi-a luat asupră-şi traducerea şi prezentarea unor pasaje din Diodor Sicilianul, Strabo, Plutarch, Polyaenus şi Dio Cassius.

Textele medievale nu sînt mai puţin numeroase, nici mai puţin variate. Ele merg din sec. al V-lea pînă în al IX-lea şi cereau, pentru a fi puse în valoare, o cunoaştere adîncită a textelor hagiografice şi a istoriei Burgundiei în această perioadă. Fireşte, ceea ce stăruie în ele e numai numele localităţii antice (Alise în evul mediu); în rest, documentele privesc mai ales istoria abaţiei Flavigny, întemeiată la 27 mai 719 pe meleagurile unde se dăduse altădată bătălia.

Într-o scurtă anexă sînt înregistrate menţiunile întîlnite în documente de arhivă ale numelui regiunii Auxois *(pagus Alesiensis)*, adunate cu aceeaşi hărnicie de abatele Marilier, autorul întregii părţi din antologie referitoare la perioada medievală.

D. M. Pippidi

www.cimec.ro